

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 4 December 2004
Årgång 33

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Ordföranden har ordet	3
HaTänk efter - före!	4
Vigsel vid Hembygdsgården	6
Hedlunds historier	7
Kaffekoppar för alla smaker	8
En förtrollad liten sjö - för hur länge?	9
Drömmen om ett varmbadhus	10
1954, Jubileumsfunderingar	13
Året runt i bilder	14
Julklapptips	18
Backspegel	20
Cykel-Josef	22
Snart 50 år i Väsby	26
Boktips	29
Jultävling	31

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvärlig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten (e-post: tryck.en@telia.com).

Tryck: Väsby Tryckeri. Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 550 ex.

Ordföranden har ordet

Nu har vi bara någon månad kvar av vårt jubileumsår.

Ser jag tillbaka, ser jag bara ljusa, härliga tillfällen då vi kunde genomföra våra jubileumsprogram på hembygdsgården men också på flera andra platser i våra tre socknar med sol och värme, mycket folk, engagerade styrelsemedlemmar och andra som gjort detta år till ett fantastiskt hembygdsår för oss.

Och presenterna vi fick...jag har sett grindarna! Vilket hantverk! Så vackra! En av höjdpunkterna nästa vår kommer definitivt att vara invigningen av grindarna. Det får ni inte missa, kära medlemmar. Vi kommer att i god tid tala om när det blir av.

Styrelsen och flera andra av föreningens trogna funktionärer (finns det inget bättre ord?) har just genomfört den årliga planeringskonferensen.

Där flödar idéerna och nu skall vi låta några av dem ta form och presentera dem i verksamhetsplan – 05 för er medlemmar på vårt årsmöte den 19 mars nästa år.

Jag tänker inte ägna mig mer åt att summera, jag vill hellre se framåt, se att de planer och visioner vi och hembygdsrörelsen har, i små steg kan förverkligas.

Ha nu en fin höst, låt inte vädret hindra er från att komma till oss på hembygdsgården. Se längre fram i tidningen vad vi har på programmet härnäst.

Kjerstin Björkman

ordförande

*Vill du bli medlem i hembygdsföreningen?
Sätt in 125:- på postgiro 29 81 91-8
och ange namn och adress.*

Tänk efter - före!

Tankar kring god vård och hantering av hembygdsföreningens samlingar.

Av Göran Furuland

(forts.från föregående nummer)

Samla 1900-talets kulturarv. Om samlandets krav, besvärligheter och besynnerligheter - och glädje!

Vad är kulturarvet?

Det är ju kulturarvet vi vill samla, och man kan ge begreppet kulturarv några viktiga betydelser eller definitioner. Jag bjuder på tre stycken.

1. För det första är det de positiva lämningar som vi vill prioritera utifrån en viss värdegrund.
2. För det andra så är det också de symbolladdade föremål som oavsett vad man tycker om dem ändå utgör vårt kulturarv t.ex. en operationskniv, en skurtrasa eller ett dass.
3. För det tredje och slutligen: kulturarvet är naturligtvis **allt** som vi skapar och ärver. Just därför är vi tvingade att ideligen göra ett val.

Människan älskar uppenbarligen att samla saker. Jag fick tag i en notis i en veckotidning, sannolikt citat från Guinness rekordbok. Låt mig nämna några exempel på privat samlande: en person hade samlat 10.660 st. plastkassar från 42 länder, en annan 3.597 st. prydadsgrisar, en tredje 4.044 st. slipshållare och en fjärde 11.066 st. kylskåpsmagneter! Man kan undra vad målet är utom att öka antalet. Men det är väl spänningen som driver. Kanske man kan göra en social definition av det märkliga materialet?

Men - den positiva upplevelsen att samla ska vi naturligtvis vara rädda om vilka bevekelsegrunder som än finns. Men för oss med hembygdsgårdar och hembygdsmuseer ställs omedelbart kraven på urval, kunskap, visning och levandegörande, kort sagt en meningsfull hantering, som också vid behov kan motivera ett samhällligt stöd. Vi måste göra något bra för gemene man.

Vårdberget!

För några år sedan konstaterade man att det fanns nära 40 miljoner föremål i landets alla samlingar. Vi vet att det finns över 1000 hembygdsgårdar, som också blir fler för varje år. Det här betyder stora vårdbehov och krav på utrymmen. Överblick, samordning, lokaler, teknik, skötsel, urval, gallring, gåvor, kostnader! Vissa handlingslinjer är, som man förstår, nödvändiga. Inte för att stoppa insamlandet - men för att kunna hantera det! Å ena sidan vårdberget och å andra sidan de utomordentligt positiva upplevelser och kunskaper vi får genom att bevara kulturarvet ger sannerligen upphov till funderingar.

Vad ska vi göra och hur ska vi gå tillväga?

Först har vi mål och organisation.

Vi måste ställa upp mål för samlingarna (och byggnaderna) och vi behöver fundera över vad som kan vara det alldeles specifika och speciella för bygdens/socknens/ortens själ.

Man bör ta sig tid att skriva en målsättning - om man inte redan nu gjort det - med de skäl som motiverar denna. Inte minst viktigt för de som ska ta över i framtiden och behöver veta vad viljan har varit. Styrelsen har ansvar och oftast är det lämpligt att utse en speciell arbetsgrupp som kontinuerligt får arbeta med dessa problem. Ta in intresserade och kunniga i denna arbetsgrupp

och lyssna på goda råd från både lekmän och specialister.(Hembygdskonsulent, länsmuseum o.s.v.) Det finns säkert massor av klok och praktisk kunskap i föreningen och styrelsen bör inte tveka att fatta beslut utifrån det egna ansvaret.

Oavsett om samlingarna ska startas, fortsättas eller fullbordas så bör man diskutera specialiseringar, avgränsningar, insamlingssätt och var man kan hitta sökta föremål. Personella resurser, ekonomi, samarbete med andra och försäkringsfrågor behöver övervägas. Genom detta arbete så lyfter man ju också bort det eventuella dåliga samvete man går och bär på. Och kom ihåg - detta ska vara en rolig, spännande och stimulerande verksamhet.

Insamlandet och uppbyggandet.

Låt mig punktvis ge några råd som kan vara till gagn i arbetet.

- Glöm inte dokumentationen av föremålen ty det är den som ger föremålet liv. Använd dagbok, foton, (fota själv), ritningar, (rita själv), kartor, intervjuer, läs samtida tidningslägg och annan information, gör ljudinspelningar, ange lukt och smak och använd datorn så mycket som möjligt och skriv ut resultaten.
- Diskutera gärna en basutställning och komplettera med tillfälliga utställningar, gärna små enkla som inte kräver för mycket ork.
- Ta upp frågor om förvaring, arkiv, magasin.
- Diskutera gallring, dubletthantering - ge gärna bort till en annan förening som saknar föremålet, byte och lån kan tillämpas och i speciella fall försäljning och i så fall till säker köpare som tar hand om det och inte för ut det ur landet.
- Ta ställning till gåvor - tacka nej (det är inte ohövligt ty en givare har också sitt ansvar att komma med något som passar in i samlingarna) likaväl som tacka ja. Använd ett enkelt formulär så att gåvan blir er självständiga egendom. Formulär finns att få från SHF. En gåva kanske i vissa fall kan förmedlas till en annan förening.
- Om man har en skriven målsättning och ger publicitet åt den så slipper man nog olämpliga gåvor.
- Glöm inte hantverkarnas roll när vi alltmer går in i industrisamhällets dokumentation. Finns en duktig hantverkare kanske man kan göra en intervju, fotografera och film- eller videoinspela.
- Skaffa Riksantikvarieämbetets häfte om utförelsebestämmelserna.
- Tänk på skadedjur, mögel, fukt, brand och stöld.
- Gapa inte över för mycket!

Tillsyn och vård.

- Ordna löpande tillsyn och vård. Det finns åtskillig lämplig litteratur om detta.
- Man kan laga trasiga föremål med utbyte av delar där det framgår vad som är lagat - om form, utseende och funktion består så lever föremålet.
- Arrangera gärna 10-talsmiljöer om utrymme finns. 20-tal, 30-tal. 40-tal osv.
- Välj ansvariga för olika delar av samlingar och byggnader.

Föremålens roll och innebörd - kort sagt föremålens liv.

- Se till att föremålen berättar något - besjåla föremålen. De bär på berättelser, former, ideer, funktioner och har funnits i ett socialt sammanhang. Det är också viktigt att berätta om dem som byggt, brukat och bott i byggnaderna. Kanske plats för

släktforscarsamarbete för att få en "antavla" för varje byggnad - Befolka alltså hembygdsgårdarna både i dåtid och nutid.

- ❑ Temautställningar - små eller större ger kanske också en röd tråd genom åren. Exempel större: Tröskning genom tiderna från slaga till skördetröska, med föremål och bilder och text. Exempel mindre: kaffekannor, bonader, handredskap där man genom uppprop lånar in föremål från allmänheten under t.ex. en månad - har gett mycket lyckade resultat. Människor är mycket roade av att medverka och få visa sina föremål och utställningarna har rönt ännu större intresse och uppmärksamhet.
- ❑ Fundera över vandringsutställningar tillsammans med grannföreningar.
- ❑ Föremålsrotation mellan föreningar - inte fel att låna av varandra.
- ❑ Föremål i bruk: tändkulemotor, spånhyvel, linhantering, bokbindning, knyppling etc. Här finns ingen gräns för påhittigheten.
- ❑ Glöm inte föremål knutna till de svåra minnena.
- ❑ Glöm inte textilierna, lika viktiga som byggnader och föremål.
- ❑ Glöm inte kulturväxterna.
- ❑ Ordna program kring föremålen.

Tillgänglighet och visning.

Försök att ha generöst öppet och ta lagom betalt! Ta också vara på besökarnas kunskaper och synpunkter. Många kommer kanske för att de har en grundläggande kunskap om utställningarnas innehåll. Teckna ned och intervjua. Öka museikunskapen i föreningen och skapa **personlig** kontakt med journalister. En journalist vill ha kontakt med en människa av kött och blod och inte anonyma informationer. Lycka till!

Vigsel vid Hembygdsgården

Vigsel har ägt rum vid hembygdsgården den 4 september mellan Håkan Jakobsson och Samira Abna Aissa.

Vigselförrättare var Heli Pruikkonen.

Foto: Inga Lisa Gustafsson

Lennart Hedlund, född och uppvuxen i Upplands Väsby, har lovat ge Hembygden några glimtar av sina barn- och ungdomsminnen. Här kommer den trettonde av

Hedlunds historier

Det fanns en gång i tiden även intresse för bordtennis, eller som vi sa då, ping-pong, här i Väsby. Vi hade ingen lokal, men det ordnade sig, det också.

Bland dem som spelade fanns bl.a. Olle Danielsson, Johan och Aggris, och de talade med Sme-Oskar, som hade sin lokal mitt emot konditori Royal. Den fick vi låna om kvällarna. Vi röjde av smedgrejorna och tog fram pingisbordet mitt i smedjan, och sen var det spel hela kvällen. Men när det gällde Väsbymästerskapet blev det spel i gamla biografen. Då röjdes det av i den. Bästa spelarna var nog de nämnda, och bland oss yngre var Åke Ljung den främste.

Då jag hade hand om juniorlaget kunde det hända att vi ibland hade en vänskapsmatch mot t.ex. Knivsta, men dit upp fanns det ju inga tågförbindelser, så vad gjorde man då? Jo, man tog kontakt med Kalle Johansson, som ställde upp med lastbil på vilken han satte upp några träbänkar, där vi parkerade oss, och så bar det iväg. Under tiden matchen pågick vandrade Kalle Johansson omkring i byn, men kom alltid tillbaka i god tid för hemfärd.

Då resekostnaden skulle erläggas, blev den ofta lika med noll, men inte om det var fru Johansson vi hade gjort upp med. Kalle Johansson hade ju ett åkeri med ett par lastbilar, bilverkstad, el-affär m.m., men det är nog inte

så många som minns att han ett tag också var cykelförsäljare. Jag tror att han var först i Väsby med att sälja Monark-cyklar.

Som föreningsmänniska var man ju också van att åka runt i samhället och affischera. Det gick ju bra så länge alla höll sig till häftstiftet, men sedan Missionsförbundet genom David Ljungström började med häftapparat, blev det ett elände. Där klammerna satt fanns det ingen möjlighet att få i ett häftstift. Så han var inte populär hos oss häftstiftare.

Så lite om vägnamn på skoltiden. Då vi bodde hos Murar-Lasse gick vi alltid Gröna Vägen, som vi sa om nuvarande Vallvägen, och när vi skulle till Konsum i samhället, sa vi alltid att den låg vid Branta Backen, nuvarande Backgränd.

Höjd årsavgift

Årsavgiften till hembygdsföreningen höjs till 125:- fr o m 2005 enligt årsmötesbeslut. Av dessa 125:- betalar föreningen 20:- till länsförbundet för varje medlem (ca 10.000 per år)

Kaffekoppar för alla smaker

Sommarens kaffekoppsutställning har varit omtyckt av hembygdsgårdens besökare. Vi har på intet sätt varit ensamma om idén att visa kaffekoppar, sådana utställningar har kunnat ses litet varstans 2004. Men kaffe med dopp känns svenskt, vi firar alla högtider med kaffe och tårta. Svenskarna dricker också mest kaffe i hela världen efter finländarna, som slår oss med en kopplängd.

Utställningskopparna har lånats in från hembygdsföreningens medlemmar och har representerat olika tidsepoker från 1910 och fram till våra dagar. Det har varit märkesporlin från Gustavsberg, Rörstrand och Hackefors, liksom från Rosenthal, Wedgwood och Bavaria och från fullständigt okända tillverkare, alla lika tilltalande i sitt slag.

Blå blom är servisen, som överlevt alla modetrender. Redan på 1870-talet började man tillverka detta kaffegods på Gustavsbergs porslinsfabrik. Rosenmönstret är annars kaffeservisernas mest populära och folkkära dekor genom hela 1900-talet. Naturmotiv, löv- och blomsterslingor, sirliga bårder i guld, fjärilar, fåglar, rutor, ränder och prickar pryder andra koppar.

Numera dricker många sitt kaffe i mugg eller glas, men visst smakar det bäst i mormors servis?

Tack alla ni som lånat ut koppar och fat till utställningen!

Inga Lisa Gustafsson

Foto: Inga Lisa Gustafsson

Önskas köpa

Bokskåp i gammal stil med glasdörrar till hembygdsgården.
Ring Kjerstin Björkman tfn 590 320 82

En förtrollad liten sjö - för hur länge?

18 september var det dags för ytterligare en av Hembygdsföreningens vandringar under jubileumsåret. Kjerstin Björkman ledde vandringsgruppen till den lilla sjön Snuggan. 10 personer slöt upp i det regntunga vädret men regnet höll sig borta och ett fint grådis gav stämning åt vandringsgruppen runt sjön. Det var många med mig, som trots att vi bott i trakterna mycket länge, aldrig hade tidigare varit på denna fantastiska plats. Sjön ligger högt, 43 meter över havet, och lite ensligt en knapp kilometer in i Törnskogen. Bortsett från några enstaka sportstugor är det obebyggt runt sjön. Men stora förändringar är på gång som kommer att påverka sjön och framför allt dess omgivning.

Vandringsgruppen vid Snuggastenen på Långbroleden. Text och foto: Klas Lundkvist

Anledningen till att vandringsgruppen genomfördes just i år är de pågående arbetena med Norrortsleden som ska gå från Häggviks trafikplats genom Tunberget och sedan i tunnel drygt 2 km åt nordost och mynna ut strax öster om Snuggan. D v s det byggs nu en vägtunnel snett under sjön! Norrortsleden fortsätter sedan i ytläge över Fresta vägskäl, Sylta, Hagby, genom Täby för att efter ytterligare en tunnel komma fram till Norrtäljevägen norr om Ullnasjön.

(För karta och ytterligare information se Vägverkets hemsida: www.20.vv.se/vagproj/stockholm.asp och klicka på Norrortsleden i listan. alt: www.vv.se klicka på vägprojekt -> stockholms län -> Norrortsleden)

Den som vill veta mer om de arkeologiska grävningarna längs Norrortsleden kan ta en titt på Länsmuseumets hemsida: www.lansmuseum.a.se/arkologi/norrortsleden/

Väster om sjön går den gamla Långbrovägen eller Skålhamraleden - den väg bönderna från Skålhamra och Fresta använde sig av då det skulle till marknaden vid Edsbacka. Vid denna uråldriga väg, precis på den gamla gränsen mellan Sollentuna och Valentuna härader, står en fin runsten, den så kallade Snuggastenen, med texten:

”Gyrid lät resa stenen efter Ulvkel, sin son, och Gye sin broder och efter Holmdis, sin syster”

Den gamla häradsgränsen utgjorde också gräns mellan Sollentuna och Fresta socknar och gick genom Snuggans sydligaste del. Vid gränsregleringen i början av 1970-talet då Norrsättra och stora delar av Törnskogen överfördes från Upplands Väsby till Sollentuna kommun så hamnade sjön helt inom Sollentunas gränser.

Någon kilometer längre åt öster ligger Jarlabankesläkten egen väg från Täby till Edsbacka. Denna vandring kan förhoppningsvis bli ett kommande arrangemang i Hembygdsföreningens regi.

Lästips: Åke Eriksson Fornstig och gammal väg (1982) sid: 50-63

Drömmen om ett varmbadhus

Hammarby kommun planerade att bygga ett varmbadhus. Det var för mer än 50 års sedan som dåvarande Hammarby försökte förverkliga en sån dröm. I april 1945 bildades en mindre kommitté med kommunens driftiga kamrers som ordförande. Kommittén skulle arbeta fram underlag för ett projekt omfattande: varmbadhus, tvätteri och brandstation.

Kommittén var flitig och hade många sammanträden under sin ordförande Fritz Andersson, Axel Elfström, Optimus direktör, och Bertil Starck från Metallverken samt några politiker. Kommittén studerade några badinrättningar och anlidade några konsulter som presenterade sina förslag.

Civilingenjören Eskil Lundahl i Äppelviken fick uppdraget att utreda underlag för varmbadhus. Utredningen är omfattande och blev klar i juli 1948. Jag har ”saxat” vissa delar i den utredningen i det följande:

Beräkning av kapacitet och erforderligt utrymme i varmbadhus för Upplands-Väsby.

Dessa beräkningar ha uppgjorts med hänsyn till tillgänglig statistik från olika varmbadhus i Sverige, uppsamlad dels av Riksidrottsförbundets simhallskommitté, dels Simfrämjandet och dels av undertecknad samt till de lokala förhållandena i Upplands-Väsby.

Förutsättningar

Varmbadhuset är avsett att ligga centralt i Upplands-Väsby inom Hammarby kommun, vars gräns emellertid går genom Upplands-Väsby. Antalet invånare i kommunen är för närvarande c:a 2.700, men beräknas stiga till c:a 6.000. Badets influensområde kan emellertid beräknas omfatta även en del av Eds kommun. Invånarantalet inom badets influensområde kan enligt uppgift komma att uppgå till c:a 10.000 inom de närmaste 10 åren.

Antalet bad per år och invånare varierar ganska mycket i olika orter, beroende på samhällets storlek och trevnad m.m. Den lägsta badfrekvensen uppgår till c:a 2,0 bad per år och invånare och den högsta till c:a 7,0, medan den övervägande delen av baden ha mellan 3,0 och 5,0.

Det torde vara lämpligt att dimensionera badet för ett invånarantal i influensområdet av 6.000 med en badfrekvens av 5 bad per år och invånare, d.v.s. 30.000 bad per år.

Skolbaden kunna beräknas mera exakt med uppgifter på skolbarnens antal om man antar minst 1 bad per barn var annan vecka. Helst böra barnen bada varje vecka. I brist på närmare uppgifter har antagits ovanstående siffror, som utgöra medelsiffror för de skolor, som ej äro utrustade med bad.

Karbadsfrekvensen brukar uppgå till 6-12%. I moderna bad med bastu och simhall är 6-8% numera normala siffror. Vid nuvarande varmvattenförbud har frekvensen emellertid något ökat. För Upplands-Väsby har antagits 10%, alltså en relativt hög siffra, beroende på att bostäderna i samhället enligt uppgift i stor utsträckning saknar badrum.

Baden torde fördela sig på de olika könen på följande sätt:

	Herrar	Damer	Summa	
Simhallsbad	13.000	6.000	19.000	bad/år
Karbad	1.200	1.800	3.000	”
Skolbad	3.500	3.500	7.000	”
Övriga bad	700	300	1.000	”
Summa:	18.400	11.600	30.000	bad/år

Dimensionering av badet

Badet antages vara öppet för allmänheten 300 dagar per år. Då endast en simhallsavdelning avses komma till utförande till en början, antages att badet hålls öppet 4 dagar i veckan för herrar och 2 dagar för damer, mellan kl. 12-19, d.v.s. 7 timmar per dag. Badet disponeras för skolbad på förmiddagarna. Antalet baddagar för simhallsavdelningen blir för herrar alltså 200 och för damer 100. Karbadsavdelningen kan däremot hållas öppen samtidigt för båda könen.

Antalet hytter bör anpassas efter medeltalet bad per timme under högbelastad dag, alltså c:a 20 hytter. Övriga omklädnadsplatser, c:a 30, förläggas till ett massomklädningsrum, som förses med skåp och bänkar, eventuellt även hängare. Antalet skåp och bänkplatser bör även med hänsyn till skolklassernas storlek vara minst 30, helst några flera i reserv. Antalet kar bör vara minst 2 och högst 3 med 2 omklädnadshytter till varje kar.

De samtidigt badande herrarna kunna antagas fördela sig på de olika utrymmena på följande sätt:

Omklädnadsrum	14
Tvagningsrum	10
Bastu	9
Simhall	15
Diverse	2
Summa	50

Förslag

Det av arkitekterna Borendal & Rasing uppgjorda förslaget till varmbadhus innehåller i stort sett följande:

Omklädnadsrum	25 hytter 34 skåpplatser
Tvagningsplatser	10 fasta och 10 å 12 pro- visoriska
Bastu	12,5 m ²
Toiletter	2 WC + 2 urinoarer
Simhall	16 2/3 x 6 m
Åskådarpplatser	min. 160
Karbad	4 kar med 8 hytter
Massagerum	
Ljusbad	2 hytter
Motionsrum	

Som synes täcka de föreslagna utrymmena väl de beräknade. Karbadsavdelningen är något stor, men hytterna kunna användas vid tillfälle som vilhytter, då sådana saknas i simhallsavdelningen.

Källarvåningen är disponibel, om det i framtiden skulle bli aktuellt med avdelningar för både herrar och damer.

Bassängen har nu föreslagits få måtten 16 2/3 x 6 m med 1 meters svikt. Önskvärt vore ur simsportssynpunkt med en något större bassäng, 20 x 8 m och 3 meters trampolin.

För badbehovet och simundervisningen samt för mindre simtävlingar är emellertid den föreslagna storleken tillräcklig.

Vad hände sen?

På kommitténs vägnar överlämnade ordföranden ett handlingsförslag till kommunalfullmäktige i Hammarby kommun, daterat 6 sept. 1948. Jag citerar vissa avsnitt i förslaget:

”Kommitterade för utredning angående uppförande av badhus, tvätteri, brandstation och panncentral i Upplands Väsby få härmed efter

fullgjort utredningsuppdrag överlämna följande förslag å utredning till kommunalfullmäktige.

Av arkitekterna Borendal & Rasing upprättat förslag till ovan nämnda byggnader för en beräknad kostnad av 1.315.000:- kronor få kommitterade meddela, att det föreliggande förslaget godkänts.

Beträffande byggnaden för badhus och brandstation beslöt kommittén att godkänna förslaget, men då detsamma på grund av rådande byggnadsregleringar icke kan komma till utförande, beslöt kommittén att uttala som sin mening, att ritningarna icke fastställas nu, utan att en omarbetning kan komma till stånd, då byggnaderna skola utföras.

Enligt arkitekternas kostnadsberäkningar skulle tvätteri och värmecentral draga en kostnad av 692.000:- kronor för byggnadernas uppförande och för upprustning av tvätteriet med maskiner och dylikt 101.000:- kronor eller tillsammans kronor 793.000:-.

Kommittén hemställer, att fullmäktige måtte besluta utförandet av tvätterianläggningen och värmecentralen enligt de föreliggande ritningarna.”

Slutord

Arkitekt Nils Rasing hade i sitt planförslag 1949 tänkt sig tre byggnader, en för tvätteri, panncentral, en för badhuset och en för brandstationen. Samtliga skulle byggas ihop i framtiden. Placeringen av husen var tänkt på en större tomt ägd av AB Optimus. För att kunna påbörja byggnationen köpte Hammarby kommun tomten 1949. Köpeskillingen var 9.555 kr och tomten omfattade 3.185 m².

1951 byggdes den första etappen, som omfattade tvätteriet och panncentralen. Tanken bakom ett tvätteri var att ge kommunens husmödrar, som saknade tvättmöjlighet, moderna tvättmaskiner som kunde användas mot en viss avgift. Tyvärr blev idén inte den succé man hade förväntat sig. Tvätteriet gick med stor förlust. 1958 tog ett privat företag, AB Snabbtvätt, över verksamheten.

Panncentralen blev framgent överflödig, när storkommunen byggde ut sitt fjärrvärmenät.

Hammarby, Ed och Frestas roller som egna kommuner var över 1952, då storkommunen bildades. I slutet av 50-talet byggde den nya kommunen brandstationen. Samtidigt blev det en polisstation i byggnaden.

Varmbadhuset blev aldrig byggt. Storkommunen hade säkert många andra planer som blivit aktuella.

Idag är byggnaderna rivna och på tomten finns numera flerbostadshus längs Kvarnvägen.

Att bygga ett varmbadhus i Hammarby kommun blev alltså bara en dröm. Kanske var det lika bra. Tiderna förändras och kraven. Numera heter det ”Simhall” och den utredning som gjordes av Eskil Lundahl 1948 är föråldrad idag.

Nu läser jag i lokaltidningen att drömmen kan bli verklighet. Kanske får vi en simhall och en stor bassäng med 10 banor.

Allan Andersson

Almqvistaren

En kandelaber är ett stycke stor
ljushållare
den ingen köper som är riktigt god
hushållare

C J L Almqvist, ur Sesemana

1954

Jubileumsfunderingar

Under det år som nu snart är till ända har vi ofta i tankar, tal och skrift gått tillbaka till 1954, det år då hembygdsföreningen bildades och startade sin verksamhet. Det är ur vår synpunkt en minnesvärd händelse. Men annars – vad minns man egentligen femtio år tillbaka?

Kanske minns vi från 1954 att det var krig i Indokina. Det avgörande slaget om Dien Bien Phu stod den 13 mars och Frankrike fick ge upp.

Uno Stenholm läste nyheter från TT i radio.

Gustav VI Adolf deltog i arkeologiska utgrävningar i Italien

Kapp-Ahl reste runt i Sverige och sålde blåkläder. Senare öppnade han en klädbutik i en källare i Göteborg.

Palmolive-tvålen var populärast bland tvålar och användes av nio filmstjärnor av tio.

VM i hockey spelades i snöfall på stadion utan tak över, utan hjälmar och dagens skydd.

Lennart Hyland införde frufridagen och karnalarna lagade söndagsmiddag.

Lill-Babs, 15 år, uppträdde på Nalen och Bal Palais och fick sjunga in sin första skiva.

Det blev lag på att cyklar och motorcyklar skulle ha baklykta och hastighetsbegränsning infördes i Stockholm.

Abba lanserade Kalles Kaviar i den blå tuben med den ljushåriga ynglingen Kalle på.

Kalle ser fortfarande lika ungdomlig ut och har tålt att bli klämd på i femtio år.

1954 var ett stormigt år. Det blåste och stormade, ibland med orkanstyrka. Ut Bottenhavet blåste fisken upp på land.

Bannister vann drömmilen och Haile Selassie besökte Sverige.

Vätebomben smällde vid Bikini och Windscale, världens första kärnkraftsverk, byggdes i England.

Åsa-Nissefilmerna började visas.

Marilyn Monroe besökte soldater i Korea och Stig Dagerman tog livet av sig.

Sommaren 1954 var det inget vidare väder. Den 30 juni var det total solförmörkelse och solen täckte månen i fem minuter.

Olof Palme började synas i bild, ett par steg bakom Tage Erlander.

29 oktober sändes det första programmet i Sveriges Television.

White Christmas med Bing Crosby gick på bio.

Själva jag 14 år och minns solförmörkelsen och sotade glas.

Antagligen var folkhemmet som bäst 1954.

Inga Lisa Gustafsson

Året runt i bilder

Foto: Inga Lisa Gustafsson

Januari

Lennart Hedlund och Kjerstin Björkman inför årets första programpunkt.

Januari

Provbild till jubileumsskriften (från Zamores stuga)

Februari

Gunnes gård ordnar sportlovsaktiviteter i ladugården.

Mars

Monica Berglind och Margareta Borg dukar upp stickat och tovat i "Galleri ladugården". I bakgrunden Maria Zetterholm med luffarslöjd.

Mars

Samling för "Promenad i Löwenströmska parken" med Klas Lundkvist.

April

Fyra glada loppisförsäljare: Barbro Lindberg-Fredriksson, Birgitta Baumann, Saga Grankvist och Monica Berglind.

April

Ny sovruminteriör i hembygdsgården.

P O Mörkens och Bengt Åke Lejon röjer i uthusen.

Pelle Wallin och Olle Gustavsson spelar till "Allsång på tunet" (inomhus p.g.a dålig väder)

Lennart Carlsson och Siv Sabel underhåller cafégäster

50-årsdag. P O Brorsson, PRO uppvaktar med rosenjasmin.

Arnold Härmark lägger sista handen vid fotoutställningen till föreningens 50-årsdag.

Juli

Saga Grankvist hissar flaggan en cafédag.

Juli

Humlen går i höjden.

Augusti

Augusti

Journalisten Charlotta Haglund intervjuar Kjerstin Björkman i salen för tidningsartikel.

Hembygdsgårdens dag med sedvanlig loppmarknad.

September

Vigsel på tunet mellan Håkan Jakobsson och Samira Abna Aissa.

*Göta Larsson ser på
planchutställningen i
ladugården*

Oktober

Oktober

*Kjerstin Björkman berättar för styrelsen
m fl. om vägvisarstenen vid Lindhem.*

November

*Britt Mari Sallborg, Maj-Britt Sundberg och
Marianne Eriksson går igenom gamla foton som
kan passa i Hembygden.*

November

*Britt Mari Sallborg skänker böcker till
kommande loppis*

December

*Julgranen på plats i hembygdsgården.
God Jul!*

Julklappstips!

DRÄKTALMANACKA 2005

Med ett urval av Stockholms läns dräkter. Dräktalmanackan kan beställas från Dräktgruppen Stockholms läns hembygdsförbund. Pris 60 kronor, porto tillkommer. Upplagan är begränsad.

Dräktgruppen planerar för en almanacka inför år 2006 då fler dräkter från länet kommer att presenteras.

Dräktgruppen Stockholms läns hembygdsförbund., Box 6219, 102 34 Stockholm

Telefon 08-30 21 80. e-post roland@hembygd.se

Läs boktips i detta nummer av Hembygden.

“Mitt Väsby”
kan köpas på
biblioteket,
på hembygsgården
eller i informationscentrum
och kostar 90:-.

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

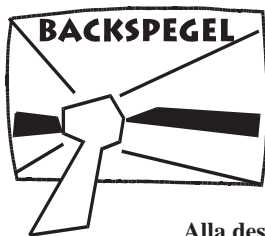
Grötfest
i
Ladugården
28 dec. kl 19.00

UNDERHÅLLNING
GRATISLOTTERI

Välkomna med anmälan till
Inga Lisa, tel 590 336 42 senast
20 december

Hembygdsgården: Hagvågen 2 / Pukslagargatan

Julmarknaden den 12 december är inställd

Alla dessa vandringar.

Årets vandringar började traditionsenligt med vandringen från Hammarby kyrka till Abborrberget vid Fysingen.

I motsats till föregående år var det soligt och varmt och gullvivorna stod i sin fagreste blom.

Nibble golfbana är väl kanske inte det första man tänker på som ett utflyktsmål för en hembygdsförening. Faktum är att hela golfbanan ligger på mark som brukats sedan järnåldern och kanske tidigare. Vår vandring gick vidare genom de vackra ängarna mot Dyvinge och fram till Näle där vi fick bese gårdssmedjan. När man tittar in där är det lätt att föreställa sig

Vårvandrare vid Fysingen. Foto: Rune Milde

att smeden bara gått på rast, så intakt är den. Vi letade också efter skålgroparna vid Dyvinge men hittade dem inte.

Nästa vandring hade utgångspunkt Harby gård där flera runstenar påminner om den första försiktiga kristna tidens bofasta på en plats för hednagudsdyrkan. På gamla underbara grusvägar i soligt väder vandrade vi vidare mot Ödsmarken och Fresta Smedby och vände sedan mot Gudby. Vandringens rubrik var "Från asatro till kristendom".

Så begav vi oss nästa gång till Eds kyrka för vandring genom Törnby och edet fram till Harva och vidare till Törndal och ned till Mälaren och Roparudden. Vid Roparudden var det tyst och igenbommat, ingen ropade från sjökrogen Tärnsund att de ville bli hämtade...

Kjerstin Björkman

Hembygdsgårdens dag

Den 15 augusti firades Hembygdsgårdens dag med öppet hus och andra begivenheter. Det var loppmarknad vid vagnslidret med allt från saftmajor till stickade västar och man kunde även köpa honung från Bollstanäs, hantverk, virkat och stickat, keramik m.m.

Fotoutställningen "Väsby då och nu" hade flyttat ut i ett partytält på gården. En film om Bonnlunda dansbana visades non-stop hela eftermiddagen i Zamores stuga.

Pelle Wallin och P O Stenemyr underhöll de kaffesugna med folkliga låtar på förstukvistén.

Till före ordföranden Bertil Widlund överlämnades högtidligen en hedersordförandeklubba, tvåmannaorkestern levererade en fanfar och Bertil höll ett litet tacktal. Därefter förrättades dragning i jubileumslotteriet.

Lars Söderlind och Nils Rydén vann tipspromenaden med vardera tio rätt. Grattis säger vi till vinnarna i jubileumslotteriet och tipspromenaden och önskar bättre lycka nästa gång till övriga.

Bertil Widlund hedras av Kjerstin Björkman och spelmän. Text och Foto: Inga Lisa Gustafsson

Kaffetären den bästa är

Hur var det nu igen, var det kallare i somras än normalt eller var det lika varmt som vanligt? Ja, så dåligt som försommarvädret var, har det inte varit sedan 1928 enligt SMHI. I månadsskiftet juli-augusti blev det bättre.

Caféverksamheten startade i vanlig ordning i mitten av maj och utan gäster har caféet aldrig varit, trots både hällregn och åska. 582 personer har besökt oss i sommar; stamgäster, föreningsmedlemmar och tillresta.

Våra gäster har, förutom kaffedrickandet, kunnat se sig omkring i den delvis nymöblerade mangårdsbyggnaden, titta på kaffekoppsutställningen och på fotoutställningen i Zamores stuga. Lennart Carlsson har spelat dragspel på förstukvisten och vid ett sådant tillfälle kände sig Siv Sabel så inspirerad att hon hämtade sin fiol och så blev det både fiol- och dragspelsmusik hela eftermiddagen. Mycket populärt!

Lotter, böcker och lopsaker har funnits att köpa och i Annelis keramikbod har man kunnat göra roliga fynd.

En cafédag hade hembygdsgården besök av en duvhök till kaffegästers och skators förskräckelse och en annan gång av en dam som demonstrerade hur man använder slagruta.

Caféets bruttointäkt blev i år 10.000:-. Stort tack till alla som jobbat med caféverksamheten i sommar och till alla som besökt oss.

*Arne Jansson, Gun Lundberg, Alvar Wahlund och Lennart Gossas vid kaffekopparna.
Text och foto: Inga Lisa Gustafsson*

Filmen om Ryssligan

Filmen om Ryssligan visades i Grimstagården den 23 september och lockade 50 personer.

Filmvisningen var ett led i Hembygdsföreningens verksamhetsplan att omfatta alla kommundelar och därför var det roligt att programmet uppskattades.

Att det finns ett gammalt hus i Bollstanäs som kallas Ryssvillan verkar många känna till, men varför huset fått detta speciella namn är mindre känt.

Per Söder, som producerat filmen under sina år som medialärare och studierektor vid Solentuna fria gymnasium, inledde filmvisningen med att berätta om inspelningen.

Ryssligan är en spännande och realistisk blandning av dokumentär- och spelfilm. Den utspelar sig mellan åren 1918 och 1921, där 16 unga brottslingar, de flesta ryssar som flytt från den ryska revolutionen, under ledning av kosacköversten Mohammed Hadjelaché kallblodigt mördar tre personer här i den s.k. Ryssvillan. Liken sänks i Norrviken. Hadjelaché är den siste som döms till döden i svensk domstol, men han fick straffet omvandlat till livstids straffarbete.

Kerstin Kéry

Gamla skolplanscher från Eds skola.

Under en vecka i oktober hade hembygdsgården förmånen att låna gamla skolplanscher från Eds skola och ställa ut. Ca 300 väl bevarade färgplanscher från början och mitten av 1900-talet täckte alla väggar i ladugården. Här fanns Cooperativa förbundets planscher om renlighet, mat, sömn, vikten av att vara rädd om sina kläder mm. Årstiderna, bondgården och trädgårdens nyttoväxter mm. Nils Tiréns vackra vildadjurplanscher och naturligtvis en mängd bibliska motiv. Särskilt inbjudna att bese utställningen var skolornas lärare och skolornas alla tredjeklassare. Nyfikenheten var stor och barnen kunde inte se sig mätta på dem. Man försökte välja ut sin favorit och någon

Maj och Rune Milde minns gamla skolplanscher. Foto: Inga Lisa Gustafsson

konstaterade att planscherna var den tidens video. Det starkaste minnet hos vuxna var när man blev utvald att gå med och hämta en plansch.

(Litteratur som kan rekommenderas: Skolplanschernas Sverige av Jens Wahlstedt)

Förutom utställningen kunde eleverna också få en guidning i alla husen på hembygdsgården. I Zamorestugan var intresset stort runt den gamla skolbänken. Några upptäckte den gamla dammsugaren och förtjusta utrop över gräsklipparen. I huvudbyggnaden konstaterades stilbrott det fanns väl inte mikro och kylskåp på den tiden? Dasset var nog det mest konstiga. Var spolade man? Spännande i boden med luckan ned till källaren.

Gunborg Lejon

KULTURMÄRKT 2-10 oktober

För andra året i rad deltog Hembygdssföreningen i Kulturalliansens arrangemang under mottot Kulturmärkt

Kulturalliansen bildades 2002 på initiativ av ABF Norra Stor-Stockholm och Studieförbundet Vuxenskolan för att samla föreningar, studieförbund m fl i ett kulturnätverk. Målet är ett fortsatt aktivt kulturliv i Upplands Väsby.

Veckan inleddes med Bibliotekets dag. I foajén till biblioteket fanns Hembygdssföreningen på plats tillsammans med några andra föreningar. Här visades bl a fotoutställningen "Väsby då och nu" och Hugo Sabels nyutkomna bok presenterades.

Kjerstin Björkmans vandringar har blivit uppskattade tillfällen för Väsbyborna att upptäcka mindre kända platser och miljöer i kommunen. Under Kulturmärkt ledde Kjerstin en vandring Törnby-Roparudden och åter, kallad "Från krog till krog".

Sonja Viklund vid fotoutställningen. Foto: Inga Lisa Gustavsson

Under hela veckan var elever och lärare vid skolorna inbjudna att besöka Hembygdsgården och samtidigt visades i Ladugården en unik utställning av gamla skolplanscher från Eds skola.

Kerstin Kéry

Bokloppis

Bokloppis i oktober inbringade 2 000:-

Monica Berglind och Gunilla Kinell ser över boklådorna före öppningsdags. Foto: Inga Lisa Gustavsson

Cykel-Josef

Hildor Josef Mauritz Lundin föddes den 22 december 1902. Hans vagga stod i Tuna socken, Uppsala län, och där växte han upp under tilltalsnamnet Josef. Efter skolgång och värnpliktstjänstgöring flyttade Josef i samband med den svåra depressionstiden i början av 30-talet till Upplands Väsby. Där kom han att etablera sig som cykelreparatör under yrkesnamnet

”Cykel-Josef”. Detta namn kom sedan att följa honom genom hela livet.

Josefs första verkstad låg i ett kök en trappa upp i Smedsbygget på Edsby ägor. Han bodde och reparerade cyklar i detta enda rum. Där stod de olika åkdon, som var inlämnade för reparation och mitt ibland dem, omgiven av en mängd olika lösa cykeldetaljer, satt den alltid glade Josef och utförde sitt jobb. Det kunde gälla slangreparationer, byten av ekrar, eller kanske omlackering av ram och stänkskärmar. Vilken arbetsuppgift det än handlade om, så utfördes den av Josef där i köket i Smedsbygget.

Sängen stod vid ena sidan av rummet med ett par lakan som förhängen. Ibland hände det att det stod ett par emaljerade handfat, fyllda med fotogen för avrostning av illa åtgångna cykeldetaljer, placerade i paulunen innanför förhängena, ja till och med hela cyklar förekom emellanåt tillfälligt där ovanpå sängen.

Verksamheten flyttades med tiden fram till ett mer centralt läge i Väsby samhälle. Den kom att ligga ovanför Bryggerivägen och tjänade fortfarande två ändamål: här reparerade ”Cykel-Josef” trasiga cyklar åt sin kundkrets och här hade han även sin bostad.

Cyklar och cyklande hade Josef på något sätt i blodet. Han for omkring som ett jehu på sin cykel med sk bockstyre. När han kom farande med huvudet nere vid styret och stjärten i vädret, sittande på den höga sadeln, fick man intrycket av att han var tävlingscyklist.

Under ett par somrar som musikanter i Väsby Folkpark under senare delen av 1940-talet fick undertecknad kontakt, direkt och indirekt, med Josef. Det hör till bilden att ”Cykel-Josef” vid den här tiden var synnerligen dansant. Han besökte därför ofta de båda dansbanorna i Parken, där det bjöds på såväl gammeldans som sk modern dansmusik. Vilken taktart det än gällde; hambo, schottis, gammalvals, tango, foxtrot eller rumba, så såg man ”Cykel-Josef” i dansens virvlar med någon ung skönhet från trakten.

Från estraden på moderna dansbanan var det mycket lätt att upptäcka Josef i trängseln bland de dansande paren på golvet. För det första var han i regel iförd mörk kostym, vit skjorta med slips samt på huvudet en grå filthatt. Denna mundering gällde hur varm sommarkvällen än var. Mörk kostym var regel, när Josef trädde dansen på Parken.

För det andra så hade han ett sätt att dansa, som saknade all motsvarighet. Han gick verkligen in för dansen med liv och lust och höll noggrann utkik åt sidorna med snabba huvudvridningar åt höger och vänster för att undvika kollision med andra danspar, där kavaljererna i vissa fall kunde ha påtagliga svårigheter att hålla balansen, när det gällde att lotsa sina damer genom vimlet av dansande. Detta berodde ofta på att vederbörande intagit några glas bränd och destillerad dryck innan danskvällen tog sin början. Så icke Josef, han var alltid nykter, proper och framför allt glad, där han seglade fram på dansgolvet med ett saligt leende på läpparna. Han tycktes njuta av varje danssteg och hade en benförelse av alldeles speciell karaktär, som han torde ha varit helt ensam om.

Det hör till saken att Josefs danspartners ofta var unga, söta jäntor. Damer i hans egen ålder, någonstans kring de femtio, gick ju sällan till Parken. Om de gjorde detta, så var det oftast i

sällskap med äkta maken, de egna barnen och någon gång små barnbarn.

De unga jäntorna verkade roade av att bli uppbyggda till dans av Josef. De hade även roligt åt Josefs sätt att kräma sig och chevalereskt buga och artigt lyfta på hatten, när han bjöd upp dem till dans, eller tackade för en just avslutad dans.

Vid ett tillfälle skulle Folkparken utlysa en tävling i pardans. De tävlande skulle visa upp sina dansfärdigheter i tre olika taktarter. Någon frågade "Cykel-Josef" om inte han, med sina stora kunskaper i de flesta dansarter, skulle ställa upp i den utlysta tävlingen. Josef svarade: "Jag har inte riktigt bestämt mig än. Folk säger ju att dom kan dansa tango, men det är intet när jag tar fram min sjutton olika turer".

Vid den här tiden förekom sommartid dans-tillställningar på ett flertal olika dansbanor i trakten, varav Odenslunda hage och Krogsta hage samt dansbanan vid Rosersbergs skjutskola var några. Den synnerligen dansante "Cykel-Josef" hade ibland ett fasligt sjå att hinna med att besöka dem alla. Vid något tillfälle hade han bestämt träff med ett par av sina danspartners på två av dessa ställen samma kväll. När han klarat av ett antal danser med den partner han hade i Rosersberg, så kastade han sig på sin cykel och trampade så mycket han orkade iväg den dryga milen till nästa dansbana. Han hade nämligen överenskommit att vid ett visst klockslag infinna sig där, för att dansa hambo med en ung, kvinnlig danspartner, som befann sig på platsen.

När Josef beskrev den goda dansförmågan hos någon av sina betydligt yngre kvinnliga danspartners, så kunde det lyda: "Ingalill från Rotebro, hon dansar faktiskt lika bra som dom gör i Märsta." Se, det var superlativer som hette duga, det.

Det ryktades i bygden och var nog även ganska väl känt, att "Cykel-Josef" med ett stort mått välvilja och medmänsklighet och ett litet mått av ekonomiskt tänkande, då och då hjälpte

vissa av sina medmänniskor i samhället att anskaffa spirituosa varor för invärtes bruk. Det var ju motbokstider och därmed svårt för unga män, som ännu inte nått behörighet till motbok, att komma över några droppar att styrka modet med inför umgänget med jämnåriga flickor vid lördagsdanserna i bl a Folkparken. Det var Josefs egen lilla motboksranson från Systembolaget som han, den alltid nyktre, lät gå ut på marknaden.

Det brukade gå till så att "Cykel-Josef" på sin ägandes velociped av racertyp, förmodligen en uppsalatillverkad Hermes, för de två och en halv landsvägsmilen till kungliga huvudstaden. Där köpte han ut den månadsranson starkvaror, som myndigheterna i all sin välvilja tilldelat honom, den oförvitlige skattebetalaren.

De inköpta varorna stoppade han i sin ryggsäck, varpå han axlade denna, grenslade sin "båge" och trampade de två och en halv milen tillbaka till Väsby och verkstaden, där kundkretsen väntade på sin lördagssmörjelse.

Det pris, som Josef åsatte de hemförda varorna, tydde på att han var en human och synnerligen människovänlig natur. Det har berättats att han vanligen begärde den summa, som han själv betalat i butiken, plus ett belopp som motsvarade priset för en tur och returbiljett i 3:e klass på SJ-tåget mellan Väsby och Stockholm. Biljettkostnaden, på den tiden c:a 3 kr, utgjorde mestadels Josefs hela avans på affären.

Antagligen såg han de fem milen per velociped på Stockholmsvägen som en trivsam och stärkande utflykt och träningstripp. Efter en sådan "affärsresa" per cykel till Systembolaget i staden, berättade Josef: "Jag kom i full fart på min cykel på väg mot Stockholm och befann mig i närheten av Tureberg, när jag plötsligt fick se nåt som låg och blänkte på vägen. Jag stannade och gick tillbaks i tron att det var en tvåkrona, men när jag tog opp den så var det bara en blank kapsyl. Då vart jag besviken."

Det hade så småningom läckt ut ett rykte att "Cykel-Josef" inte enbart sysslade med cykelreparationer, utan dessutom tillhandahöll starkvaror åt törstiga medborgare. Snart nådde detta rykte även fram till polismyndigheten. Detta föranledde dåvarande polisbefäl på orten att sträcka ut lagens långa arm genom att personligen göra ett besök i "Cykel-Josefs" verkstad för att utröna om ryktet talade sanning.

När polismannen steg in genom dörren till verkstaden, satt Josef och läckageprovade en punkterad gummislang i ett gammalt emaljrat, vattenfyllt tvättfat. Lagens väktare gick rakt på sak och sade: "God dag, Lundin, det sägs på samhället att Lundin säljer brännvin till allmänheten." – Josef som var ivrigt sysselsatt med sin slangkontroll, stirrade en lång stund, under absolut tystnad, rakt ner i handfatet. Så vände han sig mot polisen, brast ut i sitt allra soligaste leende och sa: "Tänk så folk pratar."

Något bevismaterial stod ej att finna i lokalen. Bland alla cykeldelar, verktyg, oljekannor och Josefs personliga ägodelar, återfanns även hans ryggsäck, som stod där absolut tom och ihopsjunken i ett hörn av lokalen. "Cykel-Josef" själv var ju som alltid nykter och därtill idogt sysselsatt i sin yrkesutövning, så det var bara för lagens väktare att konstatera: "Här verkar ju allt vara i sin ordning, så adjö då Lundin."

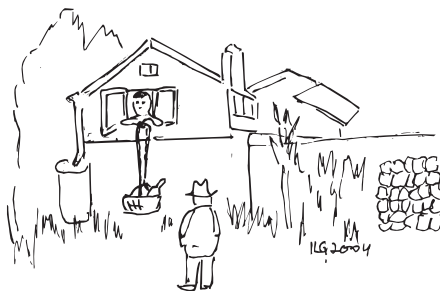
"Adjö, adjö, kom gärna in igen om det behövs hjälp med nån cykelreparation", sa den leende Josef och övergick till att montera ett par hjulekrar.

Under en period i sitt liv var Josef lycklig ägare till en motorcykel. Josef framhöll för alla och envar som ville höra på, vilka fantastiska fartprestanda hans motorcykel besatt. Målände och i lyriska ordalag beskrev han sin framfart på detta fartvidunder. "Den är lättstartad och bensinsnål, dessutom går den fort av bara håken. Jag har egentligen bara ett problem med min motorcykel," berättade Josef för några pojkar från samhället. "Det är så förstår ni, att jag brukar ta hojen och fara ut med den genom

socknarna. Problemet är bara att den här motorcykeln är så snabb, så när jag drar på gasen, t ex på Vallstanäsgårderna, så vill det bli ligg-såd i sädesåkrarna utmed vägen, som efter ett riktigt slagregn. Det värsta är att det där retar upp bönderna på gårdarna. En del av dom blir så förbannade, så jag vågar knappt åka opp genom dom där trakterna igen, för då kanske dom lägger ut både taggråd och spikmattor, som tar håll på däcken. Sânt vill man ju inte råka ut för."

Det hände även att Josef bjöd någon vacker flicka att sitta upp på "bönpallen" bakom honom för att följa med på en åktur ut i landskapet. När ekipaget med Josef och hans följeslagerska sågs återvända till samhället, verkade båda nöjda och belåtna med tillvaron. Vem vet, han var kanske inte enbart en god dansör, den glade kavaljeren. Han var nog ganska säkert även på det klara med hur de invecklade dans- turererna uti Amors salonger skulle utföras. "I de lugnaste vattnen, går de största fiskarna," är ett gammalt känt talesätt, som nog kunde hänföras till den glade "Cykel-Josef".

Efter ett antal år med verkstaden belägen ovanför Bryggerivägen och en kort tid ovanpå Oskar Petersson smedja, så följde ännu några år då "Cykel-Josef" bedrev sin verksamhet i Smedsbygget i Ed.

På äldre dagar flyttade han sin verksamhet och boning till Vallensjö gård i Fresta socken. När han därifrån emellanåt levererade brända och destillerade drycker till den uppsökande kundkretsen, tillämpade han en ny metod vid själva överlämnandet av varan. Detta kom sig av att han vid flera tillfällen, då han vid leverans av prima varor öga mot öga med beställaren, ej erhållit begärda kontanter av denne. Beställaren tog emot varan och stack därefter snabbt ifrån den gamle Josef utan att göra rätt för sig. Efter att ha gått på några sådana lurendrejerier, ledsnade Josef på oärliga och illasinnade människors beteenden. Hädanefter fick kunden vackert bli stående på backen nedanför Josefs boning, som låg en trappa upp i gården. Josef halade ner en hink, i vilken kunden fick lägga den överenskomna köpesumman. Så hissade han upp hinken med pengarna, kontrollerade att beloppet stämde, varefter han levererade varan genom att hala ner den i hinken till den väntande kunden där nere på gårdsplanen.

Den sista gången jag såg ”Cykel-Josef” i livet var på en pensionärsrestaurang i vårt samhälle. Han var nu en otympligt tjock, skallig gammal man, uppskattningsvis i 80-årsåldern. När han åt sin lunch, gjorde han detta med stort besvär, ty han tycktes vara helt tandlös. Efter att ha avslutat sin måltid, gick Josef med mycken möda och stort besvär ut genom lokalen. Hans numera otympliga kropp fungerade synbarligen mycket dåligt, vilket innebar att han hade stora svårigheter att ta sig fram även på det släta matsalsgolvet.

Mitt tillfälliga sällskap vid lunchbordet nickade menande åt det håll, där gamle Josef linkade fram och sa: ”Den där tjocka gubben som du ser haltar iväg där borta, kallar dom för Cykel-Josef. Det är en ganska märklig typ. Han äter och glufsar i sig som om han aldrig hade sett mat förut, fast han knappast har en tand kvar i käften. Det går många historier om honom, har jag hört.”

Efter denna sträva replik från min tillfällige bordsgranne, kände jag mig obehagligt berörd och tänkte: ”Gamle Josef, en glad gosse och dansant kavaljer har du alltid varit, men nu förefaller det ändå så som om du tagit din sista svängom på livets stundtals ojämna dansgolv. Får vi här någonsin mer se en sådan kavaljer som du var när det begav sig. – Din okunnige belackare här vid bordet skulle bara veta.”

Något år senare var ”Cykel-Josef” borta. När han gick bort den 26 maj 1983 så var han sedan ett antal år återbördad från Fresta till Hammarby församling.

När man nu, några decennier efteråt, möter någon gammal Väsbybo och ”Cykel-Josef” kommer på tal, så blir det i regel en glad hågkomst. Man ler vid tanken på den gode Josef. Han var ett äkta original under en stor del av sin levnad. I dagens högeffektiva samhälle har det ju tyvärr blivit alltför ont om, ja rent av brist på, originella människor.

Lars E Jansson

Följande historia har berättats för redaktören av Stig Gustafsson:

Cykel-Josef hade dragits inför rätta och dömts för att ha sålt sprit till underåriga. Straffet blev enligt min sagesman inte så hårt, några månaders arbetsläger eller liknande, långt iväg från försäljningsstället i varje fall.

Domen avkunnades och domaren, som ville intressera sig lite för klienten, lutade sig fram och frågade: ”Nå, Lundin, nu när den här försäljningen är slut, vad ska han försörja sig med nu?” Cykel-Josef tänkte en stund och sade sedan, medan han slog sig på knäna som han alltid gjorde: ”Ja, om jag nu sålt så mycket brännvin som det sägs, så kan jag ju börja med tomglas.”

Om domaren hade något att tillägga, berättar inte historien.

Snart 50 år i Väsby

Min första adress i Väsby var Hagvägen 4 D. Tillsammans med min bästa kompis hade jag utvandrat från Norrbotten. Vi hade fått jobb på Metallverken, och Stjärnhuset var ju deras, så där fick vi en liten etta att dela på. Detta var i januari 1955. Man hade ännu inte hört uttrycket

”compact living”, men det var precis vad det var. Ingen av oss hade tidigare bott i hyreshus, båda hade haft egna rum. Men sämjan var god, så det gick bra. Vi var utsläppta i full frihet och livet var fullt av möjligheter.

Vi kom från ett litet fabriksområde och kände igen mycket i Väsby. Skillnaden var att i vår hembygd hade man bott i generationer och höll koll på varandra. Här var det många inflyttade, en del liksom vi från Norrland, men även från andra delar av Sverige och från Finland. Vi hade inga som helst problem med att få vänner.

Bristen på pengar innebar ju vissa begränsningar, men situationen var ju densamma för alla vi kände. Vi hade 400:-/månad i lön, efter skatt gav det väl 300:- i plånboken och sedan avgick hyran med 60:-. I hyran ingick att vi fick hämta sänglinne och handdukar hos fru Friman på Ungkarlsborg. Tvättade kläder gjorde vi i handfatet och någon gång kokade vi tvätt på plattan. Vi hade lyckan att ha dusch, så vi slapp att gå ner i källaren för att tvaga oss själva. Så lade vi undan 80:- var i en börs. Den hade vi ansvar för varannan månad. Den summan garanterade oss ett mål mat per dag. Det fanns lunchmatsal på jobbet, öppen alla veckans dagar. Utöver detta åt vi inte så mycket. Det dyker upp minnen av att vi lade oss tidigt ibland när hungern rev i tarmarna. Det blev lättare om man sov. Fast ibland kunde vi ha råd med en liten, klippt vetelängd från Väsby Nya Bageri nere vid stationen och ibland, vilken lycka, kunde pengarna räcka till en varm korv. Korvkiosk fanns mitt emot bageriet. Där var också en samlingspunkt för oss ungdomar.

Snälla mammor skickade ibland matpaket och då blev det fest. Man skulle ju så klart dela med sig. Postverket hade humana priser på den tiden. I Runby fanns ju många villor och där växte äppelträd. Att palla var också ett sätt att skaffa något ätbart. Brottet bör nu vara preskriberat.

Nöjesutbudet i Väsby var ju inte så stort. Vintertid var det bio i gamla ladan. Om man satt längst bak, höll man på att svettas ihjäl, för där stod kaminen. Ibland om det var fullsatt, kunde man få sitta på golvet längst fram. Där fanns också godisförsäljningen.

Sommartid var det parken som gällde. Där kunde man få uppleva artister som Zarah Leander, Thore Skogman, Bertil Boo bl.a. Alla ordentligt presenterade av herr Alfredsson, som alltid avslutade med att säga: ”Varsågod”. Så det var vad vi kallade honom.

Men så fanns ju närheten till Stockholm och det upplevde vi som spännande. Biograferna körde ju aktuella filmer, inte flera år gamla, som vi var vana vid. När Louis Armstrong med orkester framträdde i Konserthuset var vi där. Jag kan ännu uppleva känslan av överklighet. Vi var i samma rum som Louis Armstrong, den store idolen! Vi hade också upptäckt Bal Palais, där man kunde dansa till Simon Brehms orkester med Lill-Babs som vokalist.

Till tandläkaren måste man ju gå ibland, och Gösta Karlsson hade öppnat praktik på

Lägenhetsinnehavarna vid köksbordet. Foto i Karin Nordgrens ägo.

Bryggerivägen och vi blev hans patienter. Taxan kom jag inte ihåg, men vi tyckte att han var jättesnäll. Just det, den Gösta Karlsson som senare blev ordförande i Hembygdsföreningen.

Hyggliga föräldrar lånade oss pengar så att vi kunde ta körkort. Vi hade ju sett "Prinsessa på vift" med Audrey Hepburn och vespa skulle vi ha. Då kunde vi spara in tågbiljetten när vi skulle åka hem. Nu blev det ju aldrig någon vespa, men det är väl inte för sent ännu? I stället för rullator?! Vi hade även vilda planer på att vi kunde cykla, åtminstone den ena vägen. 100 mil, hej och hå'!

Men cyklade omkring gjorde vi. Till Kalmar-sand för att bada, till Uppsala där vi tältade. På kvällarna körde vi ibland Rosersbergs-rundan. Där kunde man ju träffa på killarna från Skjutskolan. Och killar var ju också spän-nande, det tyckte vi då.

Vi ställs ju hela livet inför valmöjligheter. Att flytta till Upplands Väsby är ett av de bättre

Svenska Metallverken på 50-talet. Foto i Karin Nordgrens ägo.

valen jag gjort. Och jag är ju fortfarande kvar. Frånsett några år på 60-talet, så har jag varit trogen Väsby-it.

Oerhört mycket har förändrats. En folkök-ning, om jag minns rätt, från 7.000 till dagens 39.000. Men de första åren har satt sin prägel på den känsla jag har för den hembygd som nu är min.

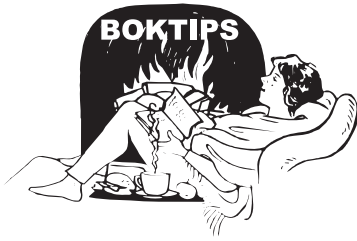
Karin Nordgren

Lösning till korsord 3 /04

Vinnare:

Lena Pirard-Björkwall
Ulla Britt Löfgren
Gunnar Blomberg

En socialdemokratisk väsbykrönika

Tidig folkrörelsehistoria skildras i "Socialdemokratin i Upplands Väsby - En krönika om åren 1909-1979". Den publicerades nyligen av Upplands Väsby arbetarekommun i samarbete med ABF Norra Stor-Stockholm. Dessa och andra organisationer lämnade ekonomiskt stöd. Krönikan innehåller drygt 130 trycksidor (A4) samt nära hundra foton. Den säljs för 150:- i ABF-huset Susebo och i Upplands Väsby kommuns Informationscentrum - ett julklappstips!

Författare är undertecknad Sixten Berg i samarbete med en projektgrupp. Avsikten är att denna skildring av de första sjuttio årens historia så småningom kompletteras fram till hundraårsjubileet år 2009.

Ortens ursprungliga arbetarbefolkning var statare och andra lantarbetare i de självständiga kommunerna Hammarby, Ed och Fresta. Det dröjde länge innan statarna fick någorlunda drägliga bostäder, och innan de fick del av en utvidgad föreningsrätt. Strax efter förra sekel-skiftet tillkom metallarbetare med en allmänt friare, och därmed också ledande ställning i arbetslivet vid Väsby Verkstäder (Metallverken, Gränges) och Optimusfabriken. Dessutom arbetade många inom sjukhus, vårdhem, trädgårdsmästerier etc, och efter hand inom en utbyggd kommunal verksamhet.

Krönikan grundas på tidigare lokalt utgivna historiska skrifter och andra skriftliga källor samt på ett stort antal intervjuer. Läsaren kan följa hur arbetarna vann politiska rättigheter och isteg i kommunal- och rikspolitik. De fick stöd av sina arbetarekommuner samt av fackliga avdelningar och kvinnoklubbar, ofta efter

att ha börjat inom Unga Örnar och ungdomsklubbar. Även historien inom sådana "sidoorganisationer" belyses. Arbetarekommuner bildades i Hammarby 1909, i Fresta 1914 och i Ed 1922. Den lokala politikens samband med rikspolitiken beskrivs med stöd av skrifter författade av Sven Bodin, Tage Erlander, Hans Haste m fl.

Hygienisk bostads- och utemiljö, arbetslöshet, osund och farlig arbetsmiljö hörde till de problem som tidigt krävde fackliga och politiska initiativ. Inom arbetarrörelsen fanns det länge motsättningar mellan socialdemokrater och vänstersocialister/kommunister, framför allt i metallavdelningen. Även övergången till socialdemokratisk kommunal majoritet från 1934 i Hammarby och Eds kommuner kommenteras, samt den "medborgaranda" över partigränser som rådde under andra världskriget.

Direkt därefter fick även Väsby kännning av den omfattande "metallstrejken". Och snart gällde det att bevara socialdemokratin inre sammanhållning trots motsättningarna när de gamla självständiga kommunerna uppgick i Upplands Väsby kommun 1952. Det var inte förvånande att sammanslagningen av de tre arbetarekommunerna till den gemensamma Upplands Väsby socialdemokratiska arbetarekommun dröjde till 1966.

Konsumentkooperation, sjukkassor, nykterhetsloge, föreläsningförening samt Folkets Hus och Park engagerade många av de tidiga pionjärerna. Ett mångsidigt folkbildningsarbete startades även med hjälp av ABF-bibliotek, och snart hela avdelningar.

Ännu vid övergången till 60-talet var den centrala Hammarby-delen av Upplands Väsby kommun något av en patriarkaliskt styrd bruksort, till skillnad från de mer lantligt präglade Ed och Fresta. Ortens expanderande industri och Stockholmsregionen som helhet ställde krav på en kraftig utbyggnad av bostäder och kommunal service för den växande befolkningen.

Vatten- och avloppsfrågorna fortsatte att vara problem i Fresta och Ed. Även andra stora framtidsfrågor väntade på sin lösning, främst förläggningen av Väsby Centrum och gymnasiebygget.

Hur allt detta skulle finansieras och förenas med skyddet av en känslig naturmiljö orsakade intressekonflikter under 70-talet. Dessutom gav Sveriges fortsatta utveckling med hjälp av kärnkraft genljöd också i Upplands Väsby. En del kommunala beslut var kontroversiella även bland socialdemokraterna. Det gällde till exempel bygget av ishallen, skolundervisningen på finska samt rivningen av arbetarbaracken Marieborg och Hammarby skola.

Stort utrymme ägnas åt hur socialdemokratiens interna demokrati utvecklades och åt insatserna av framträdande ledare och andra lokala företrädare. Även en och annan rolig anekdot återges.

Sixten Berg

Mitt Väsby

heter en bok som utkom i kulturveckan, på bibliotekets dag den 2 oktober. Författare är Hugo Sabel och utgivare är Upplands Väsby kommun. Ursprungstanken var att utge boken

till Hugos nitioårsdag nu i december, som en hyllning och tack för hans insatser som kommunens främste historieskrivare, skriver kommunstyrelsens ordförande Vanja Edwinson i sitt förord. Innan boken hann gå till tryckning kom budskapet om Hugos bortgång.

Boken innehåller Hugos minnen och uppteckningar från 1925 och framåt. Den beskriver barndomen på Torsåker, Väsby Villastad, arbetslivet på Optimus, metallstrejken 1945 och en redogörelse för hur ett egnahemsbyggande gick till på 1930-talet.

Hugo berättar också om hur det gick till när han blev Riksantikvarieämbetets ombud, om kommunsammanslagningen, om kampen för att bevara grusåsen, om inrättande av kommunal yrkesskola, om hembygdsgården, hemvärnet och mycket annat. I boken finns också historiska anteckningar om ett antal mindre gårdar i Väsby och årsringar i Väsby under 100 år.

En del äldre Väsbybor delar säkert Hugos minnen, andra kan läsa och lära.

”Mitt Väsby” kan köpas på biblioteket, på hembygdsgården eller i informationscentrum och kostar 90:-.

Inga Lisa Gustafsson

Förändringen

Du spelar ej längre på din gitarr
eller sjunger för mig med känsla och darr
att jag var din älskling som var som en ros
alltihop har farit sin kos.

Med ensamheten har jag blivit van,
just nu läser jag en kärleksroman.

Ur diktsamlingen ”O tack” av Ingegerd Hedin, Runbybo.

Jultävling

Hembygden har gjort årets sista vandring kors och tvärs genom Väsby's tre socknar och undrar nu om läsarna kan lista ut vilka ställen vi besökt. Svaret sänds till "Decembervandringen", Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby, senast den 30 december 2004. Glöm inte namn och adress!

Starten går i Ed och vi är på en plats, där det på 1500-talet låg en by med åtta gårdar. I början av 1600-talet byggdes här den sätesgård, som Ebba Brahe lär ha fått i morgongåva. Arkitekt för nuvarande byggnad var Jean de la Vallé.

Vad heter platsen?

Vi gör en avstickare på ett forntida färdstråk och hamnar vid ett flyttblock med dubbla ristningar. Ragnvald har låtit rista runor efter sin moder Fastvi.

Var har vi varit och vad har vi sett?

Nu tar vi ut stegen och hör att platsen vi kommit till hette Hervada i medeltida handlingar. På 1500-talet skjutstillhåll vintertid. 1913 blev här vilohem för medlemmar i föreningen "Självförsörjande Bildade Kvinnor." August Strindberg hyrde sommarnöje helt nära och badade naken i viken nedanför.

Vad heter gården nu?

Vandringen går vidare till Hammarby och vi smyger förbi ett hus och tänker på det ruskiga mord, som begåtts här och ännu inte är upplärd. Två invandrare satt oskyldigt häktade, frikända av domslut i hovrätten. Försvaret skötes av häradshövding Axel Carlsson.

Vilket hus har vi smugit förbi?

Vi fortsätter till ett ställe, som från början var en institution för 16 platser och självhushåll. Senare uppfördes en ny byggnad i tegel en bit bort, men namnet behölls.

Vad heter inrättningen?

Vi går vidare åt annat håll: 1880 hette innehavaren av denna fastighet O F Borg. Handelsbod då som nu (fast med annat sortiment) och idylliskt belägen vid vattnet.

Vilket namn har fastigheten?

Nu har vi kommit till Fresta och stannar vid två runstenar, som minner om de äldsta bebyggarna här, Gillög och hennes söner Björn och Illuge. Nuvarande manbyggnad uppfördes 1789 som officersboställe.

Vad heter gården?

Vi pustar en stund och hör att i murarna runt byggnaden vi kommit till, har funnits femton runstenar, hela eller i delar. Själva byggnaden började uppföras på 1200-talet. Hård restaurering 1776 gav ny profil.

Vilken byggnad har vi kommit till?

Slutmålet för vår vandring har varit huvudkvarter för en liga från öst och skådeplatsen för tre kallblodiga mord. Offren återfanns i Norrviken och ligaledaren blev själv dömd till döden (sista dödsstraffet som utdömdes i Sverige, sedan ändrat till livstids fängelse).

Vad kallas huset i folkmun?

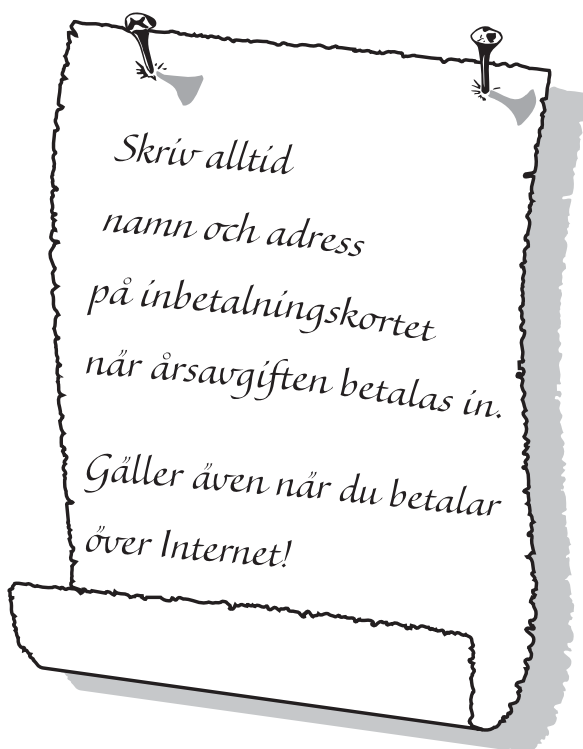
Ta nu de sista stegen till brevlådan med svaren!

Vill du ge bort ett medlemskap
i hembygdsföreningen?

Kontakta Inga Lisa Gustafsson
tel. 590 336 42

Hembygdsföreningen 50 år

STÖD VÅRT ARBETE!

Bli medlem i Upplands Väsby
Hembygdsförening!

Betala in 125 kronor
på postgirokonto 298191-8.

Fyll i namn och adress.

Du får medlemsbladet Hembygden
fyra gånger per år.

I tidningen och i årsprogrammet kan du se
vilka aktiviteter vi har.

Vi hälsar dig välkommen såväl som medlem i föreningen
som gäst i hembygdsgården!

Hembygdsgården: Hagvägen 2/Pukslagargatan

Hyr lokal med atmosfär!

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runby gårds LADUGÅRD till fest, konferens, dop, minnesstund, årsmöte, kurser m.m.

LADUGÅRDEN är en modernt utrustad och handikappvänlig lokal med plats för upp till 50 personer. Hörslinga finns. Tillgång till kök med utrustning för enklare förtäring.

LADUGÅRDEN kan hyras privat eller av organisation för enstaka tillfällen eller terminsvis för återkommande verksamhet.

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt avstånd från pendeltåg vid Upplands Väsby Hembygdsförening, Hagvägen 2/ Pukslagargatan (Runby), Upplands Väsby. Det finns en stor parkeringsplats i anslutning till lokalen och busshållplatsen finns 150 m från entrédörren.

LADUGÅRDEN kostar att hyra:

Halvdag (max. 4 timmar)	250 kr
Heldag	550 kr
Terminshyra	250 kr/gång

UTHYRNING av lokal:

Gunborg Lejon, tel. 08 - 590 818 58

Siv Rydén, tel. 08 - 590 333 46

Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Postgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2004-2005

	Telefon
Kjerstin Björkman, ordförande	590 320 82
Ulf Gustafsson, vice ordförande, boställsvård	590 928 58
Kerstin Eriksson, sekreterare	590 331 65
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Klas Lundkvist, ledamot	590 936 81
Barbro Kvist, ledamot	590 917 21
Lena Melin, kommunvald representant	590 849 28

ERSÄTTARE

Monica Berglind, Alf Björkman,
Arnold Härmark, Kerstin Kéry,
Gunborg Lejon, Vivi Wallin

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42
Carin Törner	590 870 69

REVISORER ORDINARIE

Lars Eklund
Göran Sandberg

ERSÄTTARE

Barbro Fredriksson
Anette Ehrnholm

UTHYRNING AV LADUGÅRDEN

Gunborg Lejon	590 818 58
Siv Rydén	590 333 46

Valberedning

Roman von der Heide, Anna-Liisa Bergman, Solveig Flemmer